
Etnische minderheden, stedelijke armoede, gettovorming

H.B. Entzinger

De multi-etnische samenleving is in Nederland vooral een grootstedelijk fenomeen, net als trouwens in de meeste andere westerse immigratielanden. Meer dan veertig procent van de leden van etnische minderheidsgroepen woont in een van de vier grote steden: Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht. Van alle Surinamers woont zelfs 61 procent in deze vier steden en van de Marokkanen 49. Voor de Nederlandse bevolking in haar geheel bedraagt het overeenkomstige percentage slechts 13.¹ Bijna een op de vier inwoners van Amsterdam is van allochtone herkomst en van de leerlingen in het Amsterdamse basisonderwijs is ruim de helft thans allochtoon. In de drie andere steden liggen de hiermee corresponderende cijfers iets lager; de trend is echter overal stijgend. Ook binnen elk van de grote steden treden weer concentraties op, vooral, maar niet uitsluitend, in de oudere stadswijken, waar de kwaliteit van de woningen relatief laag is. Eén bezoek aan de Amsterdamse Pijp, het Rotterdamse Oude Westen of de Schilderswijk in Den Haag, in betrekkelijk korte tijd getransformeerd tot de meest kosmopolitische buurten van Nederland, zegt in dit opzicht meer dan lange reeksen statistieken.

Wat zijn de oorzaken van deze concentratietendensen en hoe kan men ze beoordelen? Zijn de gesignaleerde ontwikkelingen een logisch gevolg van het feit dat vooral de laagste sociaal-economische strata in onze samenleving geleidelijk 'verallochtoniseren'? Dreigt in Nederland gettovorming? Hoe is tot dusverre de houding van de overheid geweest en welke opties zijn er voor de toekomst? Deze vragen komen hier aan de orde. Zij hebben aan actualiteit gewonnen door een pleidooi voor buurten op basis van etnische afkomst dat de Haagse oud-wethouder Van Otterloo onlangs hield en de discussie die daarop in de media is gevoerd.

Verklaringen voor de concentratie

Het sterk stedelijk vestigingspatroon van de allochtone bevolking van Nederland is in eerste instantie vooral historisch verklaarbaar. Surinamers en Antillianen kwamen traditioneel naar Nederland voor het volgen van hogere vormen van

onderwijs. De instellingen op dit gebied bevinden zich over het algemeen in de steden, en het is dan ook logisch dat zich juist in de steden langzaam Surinaamse en Antilliaanse gemeenschappen van enige importantie ontwikkelden. Omstreeks 1970 verbreedde de migratie uit Suriname en de Antillen zich geleidelijk. Onderwijs was niet meer het primaire migratiemotief. Desondanks bleven veel nieuwkomers zich in de steden vestigen, bij of in de buurt van vrienden, kennissen en familieleden die hen waren voorgedaan.

In het midden van de jaren zeventig heeft de rijksoverheid getracht dit min of meer 'natuurlijke' concentratieproces te doorbreken met een gericht spreidingsbeleid voor nieuwe migranten uit Suriname en de Antillen. Door het vrijwillig karakter van de spreiding en door de geringe kansen op werk buiten de grote steden, is het resultaat van dit beleid echter beperkt gebleven. Een interessante illustratie van het feit dat de vestiging van migranten bepaald niet *at random* plaatsvindt, vormt het feit dat in Amsterdam verhoudingsgewijs veel Creoolse Surinamers wonen, terwijl veel Surinamers van hindoestaanse afkomst zich juist in Den Haag hebben gevestigd.

De vestiging van veel migranten uit Marokko en Turkije in de grote steden laat zich verklaren uit het feit dat de industrieën en dienstverlenende bedrijven die in de jaren zestig en het begin van de jaren zeventig arbeidskrachten uit deze landen werven, veelal in of nabij de grote steden waren gevestigd. Geen wonder dat zich in de steden dus ook belangrijke Turkse en Marokkaanse gemeenschappen ontwikkelden, met een beperkte eigen infrastructuur (winkels, moskeeën, organisaties). Nieuwkomers hebben zich daarbij naderhand weer aangesloten.

In dezelfde periode voltrokken zich in de grote steden ook onder de autochtone bevolking belangrijke migratieprocessen, vaak een gevolg van de toegenomen welvaart en de daarmee verschuivende woonnormen. Heel globaal kan men stellen dat de lagere sociale strata de oude wijken verlieten en naar de nieuwbouw aan de stadsrand trokken. De middengroepen trokken weg naar de satellietsteden en forensengemeenten. Het sterk selectieve karakter van deze migratiebewegingen heeft ertoe bijgedragen dat de grootstedelijke bevolking van thans een forse oververtegenwoordiging kent van groepen die in het beleidsjargon als probleemgroepen worden aangeduid: bejaarden, een-oudergezinnen, uitkeringsgerechtigden, etnische minderheden en langdurig werklozen, categorieën die elkaar overigens ten dele overlappen (zie tabel 1). De stedelijke bevolking is relatief arm geworden en de kwaliteit van de woningen is er verhoudingsgewijs laag. Uiteraard geldt dit niet voor alle wijken en buurten in dezelfde mate, maar juist daar waar het het sterkst geldt, treft men ook de meeste leden van etnische minderheden.² Wat zijn hiervan de oorzaken?

Ter verklaring van de sterke concentratie van etnische minderheden in de oude wijken van de grote steden kunnen factoren aan zowel de vraagzijde als de aanbodzijde van de woningmarkt worden aangevoerd. Vaak wordt verondersteld dat

Tabel 1: Aandeel van de vier grote steden in het totaal van Nederland, 1988, (in %)

Bevolking	13,3
Bejaarden	18,6
Etnische minderheden	44,0
Werklozen	22,3
Uitkeringsgerechtigden	19,4
Bijstandsgerechtigden	28,5
Ontvangers van huursubsidie	43,6

Bron: H.S. Yap, De grenzen verkend: een onderzoek naar de mogelijkheden van samenwerking binnen het ROA-gebied als stedelijk knooppunt. Amsterdam (Regionaal Overleg Amsterdam), 1988, p. 20.

het inkomen van deze groepen laag is, en dat dit hun mogelijkheden op de over het algemeen relatief prijzige stedelijke woningmarkten beperkt. Uit analyses van Van Praag is echter gebleken dat het inkomen per huishouden bij de meeste etnische minderheden slechts weinig beneden het Nederlandse gemiddelde ligt.³ Dit komt vooral omdat er gemiddeld per huishouden meer inkomensbronnen zijn dan bij autochtonen: de huishoudens zijn groter en verdienende kinderen blijven langer inwonen. Bovendien zijn er onder de minderheden vooralsnog veel minder bejaarden: bij de autochtonen drukt juist deze categorie het gemiddeld inkomensniveau.

Vastgesteld is echter ook dat allochtonen een kleiner deel van het inkomen aan woonlasten uitgeven dan autochtonen. Dit geldt met name voor Turkse en Marokkaanse huishoudens, die gemiddeld 13% van hun inkomen aan woonlasten uitgeven tegenover het Nederlands gemiddelde van 17%.⁴ De woonlastenquote bij Surinamers en Antillianen ligt iets boven die van de autochtone bevolking, maar als men rekening houdt met het effect van individuele huursubsidies ligt zij weer iets eronder. De relatief lage woonlasten van Turken en Marokkanen zijn ten dele het gevolg van eigen keuze: kennelijk heeft men andere bestedingsprioriteiten, bij voorbeeld in de vorm van verplichtingen jegens familieleden in het land van herkomst. Een gevolg hiervan is echter wel dat Turken en Marokkanen op een beperkter een relatief slechter gedeelte van de woningmarkt zijn aangewezen dan indien ook hun woonlastenquote 17% zou bedragen. De concentratie van vooral Turken en Marokkanen in de minst aantrekkelijke gedeeltes van het woningbestand is dus tot op zekere hoogte het indirecte gevolg van eigen bestedingskeuzes.

In de literatuur wordt echter ook op het belang van andere dan financiële factoren gewezen. Zo speelt de samenstelling van het woningbestand eveneens een rol: juist in de oude stadswijken bevinden zich veel grote en tevens goedkope woningen. De in verhouding grote allochtone huishoudens zijn hierop in sterke mate aangewezen: 40% van de Turkse en zelfs 51% van de Marokkaanse huis-

houdens in de vier grote steden bestaat uit vijf of meer personen. De overeenkomstige percentages voor Surinamers, Antillianen en autochtone Nederlanders bedragen 14, respectievelijk 6 en 2.⁵ Hoewel Turken en Marokkanen gemiddeld over meer kamers per woning beschikken dan de overige groepen, ligt de gemiddelde kamerbezetting bij deze groepen toch aanzienlijk boven het landelijk gemiddelde: 1,2 (Turken) à 1,3 (Marokkanen) per kamer tegenover 0,7 voor de totale bevolking.⁶ Terzijde zij hier opgemerkt dat de cijfers voor Surinamers en Antillianen steeds opmerkelijk dicht bij die voor de autochtone Nederlanders liggen, zeker als men ook nog rekening houdt met de variabele sociaal-economische status. De concentratietendensen onder Surinamers en Antillianen zijn dan ook veel minder sterk dan onder de Turken en de Marokkanen.

Een andere verklaring voor de concentratie van bepaalde etnische minderheidsgroepen in de oude stadswijken biedt het feit dat zich onder hen verhoudingsgewijs veel starters op de woningmarkt bevinden. Niet alleen vormen zij in het algemeen een relatief jonge bevolkingscategorie, maar ook bevinden zich onder de etnische minderheden welhaast per definitie meer recente immigranten dan onder de autochtone bevolking. Zij allen moeten achteraan de wachtlijst aansluiten en komen zo relatief vaak in slechtere woningen terecht. De regels, hoe rechtvaardig en 'kleurenblind' deze op zichzelf ook mogen zijn, bevorderen zo, ook bij correcte toepassing, de concentratie van allochtonen in de slechtste woonbuurten.

Hiermee zijn wij beland bij de vraag of er in Nederland nu wel of niet sprake is van discriminatie op de woningmarkt: worden allochtonen achtergesteld bij autochtonen? Het antwoord hierop hangt in zekere mate af van hetgeen men onder 'discriminatie' wenst te verstaan.⁷ Men kan van discriminatie spreken indien, in overigens gelijke situaties, de formeel van toepassing zijnde regels op individueel danwel groepsniveau verschillen. Bij de woningdistributie zijn de regels echter formeel voor ieder gelijk, ongeacht etnische herkomst of nationaliteit.

Gelijke regels kunnen in de praktijk echter ongelijk worden toegepast. Men spreekt in zo'n geval van procedurele discriminatie. Over de mate waarin woningtoewijzingsprocedures in Nederland discriminatoir zijn, spreken verschillende auteurs elkaar tegen. In zijn rapport *Allochtonenbeleid* stelt de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid dat 'allochtonen in de jaren tachtig over het algemeen niet meer als groep uitgesloten of anders behandeld worden in het huisvestingsbeleid'.⁸ Prinssen en Kropman (1986) wijzen er echter op dat bepaalde gemeenten wel degelijk een selectief huisvestingsbeleid voeren dat in het nadeel van de minderheden werkt.¹⁰ Verschillen in spreidingspatronen tussen in andere opzichten vergelijkbare gemeenten vormen hiervan een bewijs. Van Praag wijst er ook op dat de beperkte kennis van de Nederlandse taal en de Nederlandse samenleving vooral onder Turken en Marokkanen een handicap vormt

bij het vinden van woonruimte: 'buitenkansjes' van relatief goede kwaliteit lopen zij zo al gauw mis.¹¹ Veel minder dan autochtonen hebben zij toegang tot informele distributiekanaalen.

Niettemin zijn alle auteurs het erover eens dat de situatie ten opzichte van de jaren zeventig, toen de etnische minderheden zich voor het eerst in grotere aantallen op de Nederlandse woningmarkt aandienen, aanzienlijk is verbeterd. Discriminatie op grond van etnische herkomst is bij de woningtoewijzing thans meer uitzondering dan regel, zeker in formeel en vermoedelijk ook in procedureel opzicht. Het overheidsbeleid op dit terrein is bepaald effectiever te noemen dan bij voorbeeld het arbeidsmarktbeleid.

De rol van woningdistributie

Zoals wij zagen hebben diverse factoren aan zowel de vraag – als de aanbodzijde van de woningmarkt in onderling samenspel geleid tot het ontstaan van concentraties van etnische minderheden in bepaalde, merendeels oude wijken van de Nederlandse grote steden. Kunnen we in dit verband nu spreken van gettovorming en wat zijn de perspectieven voor de toekomst?

Een getto in de meest strikte zin van het woord is een wijk of buurt die uitsluitend door leden van één bepaalde etnische minderheidsgroep wordt bewoond.¹² Getto's, aldus opgevat, komen in Nederland niet voor. Hooguit zou men de specifiek voor Molukkers bestemde woonwijken in diverse, vooral middelgrote gemeenten zo kunnen typeren, maar daarvoor zijn zij over het algemeen eigenlijk veel te klein. Geen stadswijk in Nederland wordt voor honderd procent bewoond door etnische minderheden. In 1988 telden de vier grote steden tezamen 29 wijken waar meer dan een derde van de bevolking bestaat uit etnische minderheden; in zes van deze wijken kwam hun aandeel boven de helft.¹³ (Van Praag 1990: 117). Hierbij komt nog dat het ideaaltypische getto, zoals dat hier en daar in de Verenigde Staten wordt benaderd, doorgaans juist wordt gekenmerkt door bewoners uit één enkele etnische groep. Hiervan is in Nederland met zijn zeer heterogene allochtone bevolking al in het geheel geen sprake.

Wel zijn er buurten in Nederland die men, in navolging van het Amerikaanse jargon, als 'ethnic neighborhood' of etnische buurt kan kwalificeren. Kenmerk van zulke buurten is dat zij niet alleen een hoge concentratie allochtonen kennen, maar dat deze allochtonen in de buurt zelf ook over een beperkte eigen infrastructuur beschikken, bij voorbeeld in de vorm van moskeeën, winkels, bedrijven, cafés en andere ontmoetingsplaatsen. Ook hier echter treedt bij het gebruik ervan onder de allochtonen over het algemeen weer een vrij strikte scheiding op naar etnische herkomst, waardoor per afzonderlijke etnische groep het draagvlak voor zulke voorzieningen toch beperkt is.

In een vergelijkende studie over de positie van Caribische minderheden in

Groot-Brittannië en Nederland wezen Cross en ik erop dat de relatief grote omvang van de woningwetsector in Nederland mede tot gevolg heeft dat Nederland veel minder etnische buurten in de zojuist beschreven zin kent dan Groot-Brittannië.¹⁴ Niet alleen zijn in Nederland veel minder allochtonen dan in Groot-Brittannië aangewezen op de particuliere sector, met alle discriminatoire uitwassen en segregatietendensen van dien, maar ook bevordert de grote omvang van de Nederlandse woningwetsector in combinatie met de 'kleurenblinde' distributie, de spreiding van etnische minderheden over veel meer buurten dan in de Britse situatie mogelijk is. Wat voor Groot-Brittannië is gezegd, geldt a fortiori voor de Verenigde Staten, waar de publieke sector in de woningmarkt nog veel beperkter is.¹⁵

Een omvangrijke woningwetsector, een heterogene migrantenbevolking en een 'kleurenblind' distributiesysteem hebben ertoe geleid dat in Nederland verreweg de meeste wijken met een substantiële allochtone bevolking nauwelijks anders zijn te typeren dan als concentratiegebieden. Dit zijn wijken waar aanzienlijk meer etnische minderheden wonen dan het stedelijk gemiddelde, maar waar niettemin de autochtone bevolking in de meerderheid is en waar de diverse etnische groepen slechts in zeer beperkte mate over eigen voorzieningen beschikken. Over het algemeen geldt in Nederland dat pas op stedelijk niveau een voldoende draagvlak is voor specifieke, op één bepaalde etnische groep gerichte voorzieningen, bij voorbeeld in de sfeer van onderwijs, hulpverlening of gezondheidszorg.

Het ligt in de verwachting, gezien de demografische opbouw van de allochtone bevolking en gezien het voortgaan van de immigratie, dat het allochtone aandeel in de stedelijke bevolking verder zal toenemen. Bij het huidige woningdistributiebeleid zal dit echter veeleer leiden tot een uitwaaiering van etnische minderheden over wijken waar zij tot dusverre nauwelijks woonachtig zijn, dan tot een verder toenemende relatieve concentratie in de huidige concentratiewijken. Dit proces doet zich ook thans reeds voor.

Deze verwachting staat in duidelijk contrast tot de situatie in de jaren zeventig, toen veel migranten nog op de particuliere sector waren aangewezen en zich vaak genoodzaakt zagen tegen woekerprijzen slechte woningen te kopen of te huren. Toen dreigden in snel tempo concentraties te ontstaan. Dit was vooral het geval in de allerslechtste buurten, die inmiddels overigens vaak door sanering of stadsvernieuwing zijn verdwenen. Menigeen zal zich nog het besluit herinneren van de gemeente Rotterdam, die in 1972 etnische minderheden bewust wilde gaan spreiden zodat geen wijk meer dan vijf (!) procent allochtone bewoners zou kennen. Dit besluit ontmoette veel protest, vooral van autochtone zijde: sommige tot dan toe 'blanke' buurten wensten geen allochtone bewoners toegewezen te krijgen. Protesten van allochtone zijde tegen de beknutting van de vestigingsvrijheid, die dit besluit onvermijdelijk inhield, bleven echter nagenoeg uit.

Vooral op grond van dit laatste argument alsook vanwege zijn strijdigheid met het Verdrag inzake uitbanning van alle vormen van rasdiscriminatie, werd het Rotterdamse besluit door de Kroon vernietigd. Toch probeerde Rotterdam het in 1979 weer, nu op een 'subtielere' wijze. Per wijk zou daarbij een zekere concentratie naar etnische herkomst plaatsvinden. Inmiddels was toen echter, als gevolg van de groei van het aantal allochtonen, het van gemeentewege maximaal toelaatbaar geachte percentage per wijk opgelopen tot zeventien. Begin 1983 werd ook dit beleid van 'gebundelde concentratie' opgegeven onder druk van een lopende rechtszaak en wegens gebrek aan succes.¹⁶

Rotterdam is destijds met zijn beleidsvoornemens nadrukkelijk in de publiciteit getreden, maar het is bepaald niet de enige gemeente waar noties van een maximumpercentage allochtonen per wijk opgeld deden of doen. Veel gemeenten hebben echter de voorkeur gegeven aan een meer stilzwijgend spreidingsbeleid. Ongetwijfeld speelde hierbij een rol dat men bevreesd was om etnische herkomst als factor in de woningtoewijzing te laten meewegen. Ongeacht of het hierbij om een meewegen in positieve danwel in negatieve zin ging, de beschuldiging van discriminatie lag voortdurend op de loer.

Geleidelijk heeft men echter ontdekt dat een 'kleurenblinde', non-discriminatoire toepassing van distributieregels in de Nederlandse situatie op den duur automatisch tot een zekere spreiding leidt, uiteraard binnen de gegeven verhoudingen tussen vraag en aanbod op de woningmarkt. Zo lijkt langzamerhand de discussie over woonconcentratie en -segregatie van etnische minderheden te verstommen. In de loop van de jaren tachtig heeft zich in het beleid een duidelijke consensus ontwikkeld: etnische herkomst mag geen rol spelen in de woningdistributie en een consequente hantering van dit uitgangspunt leidt ertoe dat op den duur de maximaal mogelijke spreiding wordt bereikt. De discussie over spreiding of concentratie wordt hooguit nog in het onderwijs gevoerd. Daar blijkt dat binnen concentratiewijken pal naast elkaar 'zwarte' en 'witte' scholen kunnen ontstaan, mede een gevolg van de grondwettelijk gewaarborgde vrijheid van onderwijs. Nu echter uit onderzoek is gebleken dat 'zwarte' scholen niet altijd slechtere resultaten boeken bij de doorstroming naar hogere onderwijsvormen dan 'witte' of etnisch gemengde scholen in dezelfde wijken, lijkt ook hier de discussie over selectie en segregatie vrijwel te verstommen.¹⁷

Etnische buurten: spookbeeld of ideaal?

De impliciete gedachte achter de zojuist geschetste consensus is dat spreiding van etnische minderheden een goede zaak is en concentratie zo veel mogelijk dient te worden vermeden. Op de achtergrond speelt hier ongetwijfeld de angst een rol voor onbeheersbare processen van penetratie, invasie en successie, welbekend van de Chicago School uit de jaren twintig. Deze processen waarbij een

wijk of buurt geleidelijk wordt 'overgenomen' door een bepaalde etnische groep, hebben in de Amerikaanse situatie uiteindelijk mede bijgedragen aan het ontstaan van getto's. In zijn oratie stelt Van Amersfoort terecht dat de omstandigheden in Nederland, c.q. in Amsterdam, waar hij zijn onderzoek verrichtte, afwijken van die in Chicago, maar dat ook Amsterdam als een 'sorteermachine' werkt.¹⁸ Begrijpelijkerwijs willen de autoriteiten voorkomen dat deze sorteermachine uiteindelijk tot gettovorming leidt. Het is echter de vraag of het bevorderen van maximale spreiding van etnische minderheden hiervoor het enige, laat staan het beste alternatief is. Maximale spreiding houdt immers in dat slechts in zeer beperkte mate rekening kan worden gehouden met individuele woonwensen van allochtonen die dicht bij elkaar willen wonen. Hun keuzevrijheid komt zo onder druk te staan. Zouden de autoriteiten op dit punt soepeler zijn, zo luidt waarschijnlijk hun redenering, dan is er geen reden meer om soortgelijke wensen van autochtonen niet te honoreren. Dit zou dan alsnog kunnen leiden tot het ontstaan van buurten die voor bepaalde groepen (autochtoon, maar ook allochtoon) zijn gesloten.

Men kan echter ook vanuit een andere optiek tegen deze materie aankijken. Dezelfde overheid die in haar woningdistributiebeleid een zo sterk accent legt op het non-discriminatiebeginsel, is ook voorstander van het ontstaan van een multi-etnische samenleving 'waarin leden van etnische minderheidsgroepen ieder afzonderlijk *en als groep* een gelijkwaardige plaats en volwaardige ontplooiingskansen hebben'.¹⁹ Uit onderzoek is bekend dat het bij elkaar wonen onder bepaalde omstandigheden de groepssolidariteit kan versterken zonder dat hiermee de kansen op participatie in de samenleving als geheel worden geschaad. Sterker nog: een beperkte clustering kan zelfs de participatiekansen en de sociale mobiliteit onder etnische minderheden bevorderen, al was het maar omdat zo in de wijk een economische infrastructuur kan ontstaan die voldoende omvangrijk is om serieuze arbeidskansen te bieden en om een eigen etnische elite te ontwikkelen.²⁰ Ook kan aldus een sociale infrastructuur ontstaan die voldoende divers is om aan velen identificatiemogelijkheden te bieden zonder dat de sociale controle tot een keurslijf behoeft te worden.²¹ Bruisen de Chinatowns, de Little Italy's en de joodse wijken in de Amerikaanse steden, de Aziatische *wards* in Londen en Birmingham en de Arabische *quartiers* van Parijs niet van activiteit, en geven niet juist deze wijken aan de grote stad pas een echt kosmopolitisch karakter?

Een antwoord op deze ietwat retorische vragen is voor de Nederlandse situatie niet gemakkelijk te geven. De standaardreactie van de overheid is tot dusverre altijd geweest dat concentratie van één etnische groep in één bepaalde buurt of wijk gemakkelijk tot sociaal en cultureel isolement kan leiden, vooral omdat zo de contactmogelijkheden buiten de eigen groep worden beperkt. Hierbij moet echter worden aangetekend dat ook thans reeds de interetnische contacten in de

multi-etnische buurten van Nederland over het algemeen zeer beperkt zijn, niet slechts die tussen allochtonen en autochtonen maar ook die tussen diverse allochtone groeperingen onderling.²² Veel oude stadswijken hebben inmiddels een sterk gesegmenteerde, zo niet gesegregeerde sociale structuur gekregen. Vanuit de in beleidskringen vigerende optiek zou een sterkere geografische concentratie van allochtonen hun sociale integratie alleen maar nog meer belemmeren, tenzij uiteraard alternatieve participatiekansen zouden ontstaan, bij voorbeeld in het arbeidsproces. Daartoe zou de huidige hoge werkloosheid onder de betrokken groepen echter eerst fors moeten worden teruggedrongen.

Conclusie

Dit artikel is zeker niet bedoeld als een ondubbelzinnig pleidooi voor meer etnische buurten in Nederland, ook al zou dit op zichzelf een blijk kunnen zijn dat de ontwikkeling van Nederland tot multi-etnische samenleving serieus wordt genomen. Wel heb ik willen aantonen dat de huidige praktijk, waarbij etnische herkomst in beginsel geen enkele rol speelt in de woningdistributie, op den duur leidt tot maximale spreiding van etnische minderheden, gegeven de bestaande inkomensverhoudingen. Dit geldt zowel op het niveau van huishoudens als op dat van etnische groepen in hun geheel. Het vermeende voordeel hiervan is dat de kans op interetnisch contact zo wordt geoptimaliseerd, zulks ten koste van de contacten binnen de eigen groep. In de praktijk zijn de interetnische contacten op buurtniveau echter toch beperkt. Veel allochtonen raken zo in een maatschappelijk isolement, temeer omdat de arbeidsmarkt hun ook onvoldoende kansen biedt.

In de praktijk van de woningdistributie wint de toepassing van het non-discriminatiebeginsel het kennelijk van het streven naar een multi-etnische samenleving waarin verschillende groepen zich ook in institutioneel opzicht ruimschoots kunnen manifesteren. Zoals wij zagen wordt het non-discriminatiebeginsel thans vrijwel steeds geïnterpreteerd als 'kleurenblinde' woningtoewijzing. Men kan zich echter ook een distributiebeleid voorstellen dat juist wél rekening houdt met etnische herkomst en dat zo de ontwikkeling bevordert van etnische buurten met de daaraan gekoppelde etnische infrastructuur. Hierbij hoeft in het geheel geen sprake te zijn van discriminatie, vooropgesteld althans dat niemand tegen zijn of haar wil in een etnische buurt wordt gehuisvest en dat geen onaanvaardbare verschillen in woningkwaliteit tussen etnische buurten onderling ontstaan. In de praktijk zal de laatste voorwaarde overigens niet gemakkelijk zijn te verwezenlijken.

Dit ideaalbeeld valt met het huidige distributiesysteem niet te realiseren. Dit systeem selecteert immers primair op inkomen en niet op etnische herkomst (of eventueel op andere mogelijk relevant te achten variabelen, zoals bij voorbeeld

leeftijd, gezinsfase of huishoudenssamenstelling). Homogeniseringstendensen op buurt- of wijkniveau voltrekken zich hierdoor in eerste instantie langs inkomenslijnen en niet langs etnische of andere lijnen. Hierdoor zullen in de steden eerder concentraties ontstaan van sociale armoede dan van etnische minderheden. Men kan hierover denken zoals men wil; er moeten nu eenmaal keuzes worden gemaakt. In de huidige beleidspraktijk echter blijven de implicaties van de doelstelling waarop de keuze feitelijk is gevallen veel te vaak impliciet.

Noten

1. Philips Muus, *Migration, Minorities and Policy in the Netherlands: Recent Trends and Developments: SOPEMI Netherlands 1989*; Amsterdam (Institute for Social Geography), 1990, p. 21, 22.

2. Zie o.a.: Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid; *Van de stad en de rand*; 's-Gravenhage (SDU), 1990.

3. C.S. van Praag, *Werkloosheid en inkomen bij etnische minderheden; Een analyse op basis van het woningbehoefte-onderzoek 1985/86*; 's-Gravenhage (Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid), 1989.

4. C.S. van Praag, 'Woonsituatie en vestigingspatroon'; in: H.B. Entzinger en P.J.J. Stijnen (red.), *Etnische minderheden in Nederland*; Meppel/Heerlen (Boom/Open universiteit), 1990, p. 108.

5. T. Ankersmit, Th. Roelandt en J. Veenman, *Minderheden in Nederland; Statistisch Vadamecum 1989*; 's-Gravenhage (SDU), 1989, p. 57.

6. C.S. van Praag, *De woonsituatie van etnische minderheden; een analyse van het Woningbehoefte-onderzoek 1985/1986*; Rijswijk (Sociaal en Cultureel Planbureau), 1989, p. 25.

7. Zie H.B. Entzinger en A. Fermin, 'Discriminatie en selectie in de multi-etnische samenleving'; *Beleid en maatschappij*, jaarboekaflevering 1990 (ter perse).

8. Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, *Allochtonenbeleid*; 's-Gravenhage (SDU), 1989, p. 187.

9. C.S. van Praag, *op.cit.*, 1x, *Minderheidsvorming en emancipatie; balans van kennisverwerving ten aanzien van immigranten en woonwagengebouwen 1967-1987*; Alphen aan den Rijn (Samsom), 1988, p. 153.

10. J. Prinssen en J. Kropman, *De huisvesting van etnische minderheden geregeld?*; Nijmegen (Instituut voor Toepaste Sociale Wetenschappen), 1986, p. 32.

11. Van Praag, *op.cit.*, 1990, p. 118.

12. Jose Hernandez, 'Improving the Data: A Research Strategy for New Immigrants'; in: Lionel Maldonado en Joan Moore (red.), *Urban Ethnicity in the United States*; Beverly Hills (Sage), 1985, p. 109.

13. Van Praag, *op.cit.*; 1990, p. 117.

14. Malcolm Cross en Han Entzinger (red.), *Lost Illusions; Caribbean Minorities in Britain and the Netherlands*; Londen (Routledge), 1988, p. 24.

15. Voor het Britse beleid terzake zie: Susan J. Smith, *The Politics of 'Race' and Residence*; Cambridge (Polity), 1989. Voor een indruk van de werking van distributiemechanismen op de Amerikaanse woningmarkt zie: William Julius Wilson, *The Truly Disadvantaged; The Inner City, the Underclass and Public Policy*; Chicago (University of Chicago Press), 1987.

16. De hier gereleveerde gebeurtenissen zijn gedocumenteerd door: B. Sloot, 'Recht contra beleid; Een controverse over positieve discriminatie op het terrein van de huisvesting van migranten'; *Migrantenstudies* 2 (1986) 2, p. 2-19.

17. Rinus Penninx en Jan Rath (red.), 'De etnisch-culturele samenstelling van scholen: oorzaken en gevolgen'; themanummer *Migrantenstudies* 6 (1990) 2.

18. J.M.M. van Amersfoort, *Etnische woonpatronen; vier benaderingen van woonsegregatie toegepast op Amsterdam*; Amsterdam (Instituut voor Sociale Geografie), 1987, p. 32.

19. *Minderhedennota* (1983); Tweede Kamer, zitting 1982/1983, 16 102 nr. 21, p. 11.

20. Zie b.v.: Marcia Freedman, 'Urban Labor Markets and Ethnicity'; in: Maldonado en Moore, *op cit.*, p. 145-165; Stanley Waterman en Barry Kosmin, 'Ethnic identity, residential concentration and social welfare: the Jews in London'; in: Peter Jackson (red.), *Race and Racism: Essays in Social Geography*; Londen (Allen & Unwin), 1987, p. 254-271.

21. Zie hierover het klassieke werk van Herbert J Gans, *The Urban Villagers: Group and class in the life of Italian-Americans*; New York (Free Press), 1962.

22. Zie b.v.: H. Vermeulen, 'De multi-etnische samenleving op buurtniveau'; in: Entzinger en Stijnen (red.), *op.cit.*, p. 216-243; M. van Niekerk, T. Sunier en H. Vermeulen, *Bekende vreemden: Surinamers, Turken en Nederlanders in een naoorlogse wijk*; Amsterdam ('t Spinhuis), 1989; F. Bovenkerk, K. Bruin, L. Brunt en H. Wouters, *Vreemd volk, gemengde gevoelens: Etnische verhoudingen in een grote stad*; Meppel (Boom), 1985.